

SUMMEØVELSE

Hvilken adfærd og hvilke karaktertræk forbinder I med en 'rigtig' mand?

Hvilken adfærd og hvilke karaktertræk forbinder I med en 'rigtig' kvinde?

En dag overhørte jeg brudstykker af en ophedet diskussion mellem min treårige datter og hendes storebror på seks. De sad og så Peter Plys.

- Men Grisling er en pige!, hyler lillesøster.
- Nej, han er ej.
- Men hvorfor er hun så lyserød?!
- Det ved jeg da ikke.
- Men hun er jo lille og bange!
- Grisling er en dreng, han er bedste venner med Peter Plys.

Optrinnet illustrerer, hvordan vi allerede fra barnsben socialiseres ind i nogle bestemte opfattelser af køn: Piger er lyserøde, små og bange, mens drenge er bedste venner med drenge (jf. kønsdikotomien i forrige kapitel). Det er disse stereotype kønsopfattelser, der ligger som hjemmel i børnenes argumenter:

LILLESØSTERS ARGUMENT

BELÆG
Hun er lyserød, lille
og bange

HJEMMEL
Piger er lyserøde,
små og bange

PÅSTAND
Grisling er en pige

STOREBRORS ARGUMENT

BELÆG
Han er bedste ven
med Peter Plys

HJEMMEL
Drenge er bedste
venner med drenge

PÅSTAND
Grisling er en dreng

Fr₂ : "Fücke Norman" (Helle Juhl Lassen, DLF, 2016)

Men derudover viser episoden også – og nok så vigtigt – hvordan konflikter kan opstå, når vi møder figurer, der ikke umiddelbart passer ind i vores stereotype køns-kategorier. Grisling er en sådan *queer* figur.

Queerteori

Det engelske ord *queer* betyder oprindeligt 'mærkelig' eller 'sær' og er tidligere blevet brugt nedsettende om homoseksuelle. Men i 1980'erne tager politiske aktivister og kønsteoretikere ordet til sig og giver det en ny positiv drejning. I dag refererer *queer* ikke kun til homoseksualitet, men er en bredere betegnelse for kønsidentiteter og seksualiteter, der falder uden for normen.

En vigtig ophavsperson til queerteorien er Judith Butler. I bogen *Gender Trouble* (1990, da: *Kønsballade*, 2010) problematiserer Butler de stereotype og binære kønsopfattelser, vi socialiseres ind i. At kønsopfattelserne er binære, betyder, at vi i vores samfund kun opererer med to stabile køns-kategorier: Du kan enten være mand eller kvinde. *Det binære kønssystem* kommer fx til udtryk, når vi opdeler offentlige toiletter i herre- og dametoiletter, eller når vi tildeler CPR-numre, hvor det sidste tal angiver kønsidentiteten ud fra en binær logik: lige/ulige.

Problemet ved det binære kønssystem er ifølge Butler, at det ikke rummer alle kønsidentiteter, men tværtimod udgrænser og ekskluderer ikke-binære kønsidentiteter som fx transpersoner og androgyne.

I sportens verden kommer det binære kønssystem ekskluderende karakter til udtryk i de omstridte kønstest, der udføres på kvindelige sportsudøvere. Ved De Asiatiske Lege i 2006 fik den indiske 800-meterløber Santhi Soundarajan frataget sin sølvmedalje, fordi en kønstest viste, at hun er født med både kvindelige kropstegn og mandlig kromosomsammensætning. Sportsverdenens kønstest er et konkret eksempel på, hvordan det binære kønssystem udgrænser og ekskluderer androgyne kønsidentiteter fra at kunne deltage.

SUMMEØVELSE

Kan du komme i tanke om flere eksempler på, hvordan det binære kønssystem kommer til udtryk i vores samfund?

Santhi Soundarajan fik i 2006 frataget sin sølvmedalje i 800-meterløbet, fordi en kønstest viste androgyni.

Det binære kønssystem bunder i en idé om, at kønsidentiteten er noget naturgivent og biologisk konstant. Men sådan forholder det sig ikke, siger Butler. Køn er først og fremmest en social konstruktion. Køn er ikke noget, man *er* eller *har*, men noget, man *gør* og *får*. Hvis man fx iklæder sig jakkesæt og slips og klipper sig korthåret, så citerer man maskuline kønskoder og tildeles en mandlig kønsidentitet. Kønnen er i den forstand *performativt*: Det konstrueres gennem handlinger og i en social kontekst.

Det radikale og nytænkende ved Butlers kønsbegreb er, at hun løsriver det performative køn fra det biologiske ophav. Det gør hun ved at indføre et skarpt skel mellem *sex* og *gender*, hvor *sex* betegner det biologiske køn, mens *gender* betegner det sociale køn, der altså er performativt. Heri ligger en radikal frisættelse af kønsidentiteten, som samtidig opløser det binære kønssystem. For når kønnen løsrives fra det biologiske og bliver en fritsvævende, performativ størrelse, kan mand og maskulin betegne en kvindekrop lige så vel som en mandekrop, og kvinde og feminin kan betegne en mandekrop lige så vel som en kvindekrop. I modsætning til det binære kønssystem kan Butlers fritsvævende kønsbegreb altså sagtens inkludere queer-figurer som Grisling og Santhi Soundarajan.

Hensigten bag Butlers opløsning af det binære kønssystem er en kritik af det, hun kalder *heteronormativiteten*. Butler bruger betegnelsen heteronormativitet

til at beskrive, hvordan den heteroseksuelle relation mellem mand og kvinde er en naturaliseret norm i vores samfund. Det er naturligt at være heteroseksuel, mens andre seksualiteter er afvigende eller abnorme. At heteroseksualiteten har status som naturliggjort norm, hænger ikke mindst sammen med det binære kønssystem og den biologiske forestilling om reproduktion som drivkraft bag det seksuelle begær. Med sit fritsvævende kønsbegreb, der inkluderer både queer-identiteter og en mangfoldighed af seksuelle orienteringer, vil Butler udfordre og kritisere heteroseksualitetens magtposition som naturliggjort norm.

UDFYLD BEGREBSKEMAET

Centrale begreber	Forklar begrebet med dine egne ord	Giv et konkret eksempel på begrebet
Det binære kønssystem		
Det performative køn		
Sex/Gender		
Heteronormativitet		

Queer som litterært tema

Morti Vizki (1963-2004) er en af de digtere, der har tematiseret køn og seksualitet i sin digtning. I digtet "Det almene" fra digtsamlingen *Mange boliger* (2000) forholder Vizki sig kritisk til det binære kønssystem og heteroseksualitetens normative magtudøvelse.

FØRSTEHÅNDSINDTRYK

Gå sammen to-og-to, og lad den ene læse digtet højt, mens den anden lytter. Stil herefter hinanden spørgsmålene:

(Til højtlæseren) Er digtet let eller svært at læse? Hvorfor?

(Til lytteren) Hvordan virker digtet umiddelbart på dig?